

Лебедєв І. В.
*д.е.н., доцент кафедри
туристичного та готельно-ресторанного бізнесу Одеського
національного економічного університету*

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТУРИЗМУ НА ЗАСАДАХ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Концепція сталого розвитку туризму є складовою частиною загальної концепції сталого розвитку, яка була проголошена ООН у документі «Порядок денний на XXI століття» (Agenda 21), прийнятому на Міжнародній конференції з навколишнього середовища і розвитку у Ріо-де-Жанейро у 1992 р. [1]

Суть концепції сталого розвитку полягає в переході від парадигми економічного зростання до парадигми збалансованого соціально–економічного розвитку, щоб забезпечити можливість задовольняти загальноприйнятні життєві потреби нинішнього і майбутніх поколінь з перспективою досягнення високої якості життя.

На конференції зі сталого туризму в Лансароте в 1995 р. були ведені поняття «сталий розвиток туризму» і «сталий туризм», які з того часу стали безперервно з'являтися на політичному порядку денному ООН і Всесвітньої туристичної організації (ЮНВТО).

Необхідність появи і поширення концепції сталого розвитку туризму викликана тим, що незважаючи на відомі позитивні ефекти туризму, він має ряд негативних наслідків: антропогенне навантаження на території масового туризму; забруднення навколишнього середовища; погіршення естетики ландшафтів; пошкодження історичних і природних пам'яток; культурна деградація дестинацій; надмірна комерціалізація; ускладнення соціально-економічних проблем, пов'язаних з наркоманією, алкоголізмом, проституцією, витоком валюти з країни; необхідність посилення заходів безпеки; проблема утилізації відходів і побутового сміття тощо.

Загальновизнане визначення поняття «сталий розвиток туризму» поки відсутнє, в різних документах і наукових працях запропоновано декілька варіантів, тому ми всілимих запропонувати власне формулювання:

сталий розвиток туризму – це орієнтований на довгостроковий період такий розвиток туризму, при якому на основі раціонального використання ресурсів відбуваються прогресивні зміни, що спрямовані не тільки на кількісне зростання, але й на якісний розвиток з врахуванням інтересів сьогодишніх і майбутніх поколінь; досягається баланс в реалізації соціальних, економічних і природоохоронних цілей в інтересах суспільства, туристів, підприємців, місцевого населення.

Сталий розвиток туризму має три складові, цілі та змістовне наповнення яких полягає у такому:

- соціальна складова - досягнення суспільно значимої результативності туристичної діяльності (задоволення потреб у рекреації і оздоровленні, забезпечення доступності туризму і рекреації для широких верств населення, надання робочих місць і гідних умов праці, розвиток людського потенціалу, покращення якості життя);

- економічна складова – досягнення ефективності туристичної діяльності на основі інноваційного розвитку і раціонального використання ресурсів (природних, матеріальних, людських, фінансових, інформаційних);

- природоохоронна (екологічна) складова передбачає збереження природи шляхом раціонального використання природних ресурсів, запобігання забрудненню навколишнього середовища, підтримки здатності екосистем до саморегулювання і самовідновлення.

Механізм реалізації концепції сталого розвитку туризму має будуватися на основі соціального партнерства органів державної влади, об'єднань підприємців та інститутів громадянського суспільства на принципах солідарної соціальної відповідальності, при цьому можуть використовуватися різні моделі управління і державного регулювання [2].

Глибока и довготривала соціально – економічна криза, яку Україна переживає на протязі більш ніж 20 років, останнім часом перейшла у надзвичайно гостру і небезпечну фазу. Головною причиною такого розвитку подій, на наше глибоке переконання, є дефіцит соціальної відповідальності головних суб'єктів соціуму – державної влади, бізнесу та інститутів громадянського суспільства.

Досліджуючи соціально-економічну сутність корпоративної соціальної відповідальності, ми виходимо з того, що, згідно з методологією інституціональної економічної теорії, феномен «корпоративна соціальна відповідальність» у загальному плані є соціальним інститутом, тобто «сукупністю норм, приписів і вимог, пов'язаних з певною організаційною структурою, за допомогою яких суспільство контролює і регулює діяльність людей в найбільш важливих сферах суспільного життя» . Поряд з тим корпоративна соціальна відповідальність є економічним інститутом - елементом соціальної структури, що характеризує пристрій, форми організації та регулювання економічного життя .

Соціальна відповідальність - це є не тільки відповідальність у соціальній сфері, але загальна відповідальність перед соціумом у цілому (в особі його суб'єктів), що включає в себе перелічені вище види відповідальності – політичну, економічну, юридичну, моральну, тощо. Соціально відповідальна поведінка передбачає усвідомлення суб'єктом всієї повноти вимог, що пред'являються до нього іншими суб'єктами, суспільством, державою. І не тільки усвідомлення, а й виконання цих вимог.

Соціальна відповідальність формується на основі соціальних норм і реалізується як через форми соціального контролю (закон, статут, громадська думка), так і через розуміння суб'єктами соціуму своєї суспільної ролі, через горизонтальні зв'язки, що з'єднують елементи суспільного життя більш тісними і неформальними відносинами. Соціальна відповідальність може проявлятися у різних видах залежно від сфери соціальної діяльності та зв'язку з конкретними соціальними нормами. Відтак, виокремлюють політичну,

юридичну, економічну, суспільну, професійну, моральну відповідальність тощо. Відрізняють також рівні прояву соціальної відповідальності:

особистий – проявляється у дотриманні індивідом основних правил, вимог, принципів, засад спільного буття, визначає ступінь громадянської зрілості особи та є основою для інших рівнів соціальної відповідальності;

корпоративний - соціальна відповідальність організацій і груп. Його вирішальне значення визначається тим, що саме організації складають основу соціуму. Серед організацій особливу роль відіграють підприємства, що є базовою одиницею економічної діяльності, де проходить трудове життя людини;

регіональний – соціальна відповідальність суб'єктів управління окремих регіонів в межах однієї держави;

державний - визначає відповідальність суб'єктів управління держави перед нинішнім и майбутніми поколіннями свого народу и людства за збереження природної і культурної спадщини і забезпечення соціального прогресу;

міжнародний – соціальна відповідальність сукупності держав перед світовою спільнотою;

глобальний – відповідальність міжнародної спільноти в особі найвпливовіших міжнародних організацій за збереження людської цивілізації, визначає пріоритети світового розвитку .

Враховуючи провідну роль корпорацій у сучасному суспільстві, слід визнати, що належний рівень КСВ має визначальне значення для розбудови системи солідарної соціальної відповідальності (ССВ) соціальних партнерів – держави, підприємництва і професійних спілок на засадах соціального партнерства. Важлива роль у розбудові ССВ належить державі, яка повинна подавати приклад соціальної відповідальності, стимулювати, а у необхідних випадках вимагати цього від інших суб'єктів соціуму. Неминуще значення має рівень активності і соціальної відповідальності громадянського суспільства,

насамперед його ядра – професійних спілок, їх здатності до організованих і відповідальних колективних дій на захист суспільно значущих інтересів.

Важливе значення має оцінка результатів реалізації концепції сталого розвитку туризму, що вимагає розробки системи відповідних індикаторів. Всесвітня туристична організація запропонувала набір основних індикаторів з чотирьох груп, які характеризують державну політику у сфері туризму, вплив на навколишнє природне середовище, соціальні, економічні і культурні показники [3]. Однак ця система показників не отримала широкого визнання і розповсюдження, як скажемо, Міжнародний стандарт соціальної звітності «Global Reporting Initiative», потребує удосконалення з урахуванням умов України, популяризації і впровадження.

На нинішньому етапі перед Україною гостро стоїть завдання: подолати гостру національну кризу, переламати негативні тенденції і вийти на шлях стійкого соціально-економічного розвитку, що в сучасних умовах неможливо без забезпечення належного рівня солідарної соціальної відповідальності головних суб'єктів соціуму – державної влади, бізнесу, профспілок, а також інших інститутів громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Програма дій «Порядок денний на XXI століття»: Ухвалена конференцією ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (Саміт «Планета Земля», 1992 р.): Пер. з англ. — 2-ге вид. — К.: Інтелсфера, 2000. — 360 с.
2. Лебедєв І. В. Рекреація та оздоровлення як фактори забезпечення гідної праці // Імперативи та інноваційні механізми забезпечення гідної праці в умовах становлення нової економіки : зб. тез доповідей учасників міжнар. наук.-практ. конф. : 25-26 квітня 2017 р. - К. : КНЕУ, 2017, С. 256.
3. Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations: a Guidebook. World Tourism Organization. - Madrid, Spain, 2004. - 516 p.